УДК 94: 323 (410) «1945/195»: [94:327.39(4)]
DOI https://doi.org/10.32782/2663-5984.2026/2.25

Мартинчук І. І.
https://orcid.org/0000-0002-7295-4271
Рівненський державний гуманітарний університет

Михальчук Р. Ю.
https://orcid.org/0000-0001-9313-4830
Рівненський державний гуманітарний університет

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІ ДИСКУСІЇ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В 1945 – ПОЧ. 1950-Х РР. ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті здійснено спробу проаналізувати внутрішньополітичні дискусії у Великій Британії щодо європейської інтеграції. Після Другої світової війни ідея європейської інтеграції відродилася з новою силою. Комуністична загроза та початок «холодної війни» прискорили інтеграційні процеси та знівелювали протиріччя між основними європейськими суперниками – Францією та Німеччиною. Велика Британія, в особі В.Черчілля, взяла на себе роль натхненника європейської інтеграції, але партійні суперечності між консерваторами та лейбористами у поглядах на форми, методи, темпи об'єднання залишили Великобританію поза європейськими інтеграційними процесами. З'ясовано, що британські політики розгорнули дискусії щодо інтересів Британії в трьох вимірах – європейському, атлантичному та британської співдружності. В перші повоєнні роки інтереси співдружності переважали, однак зростання самостійницьких тенденцій в цьому міждержавному утворені та успіхи Європейського об'єднання вугілля та сталі змушують британські урядові еліти переглядати свої погляди на участь в інтеграційних процесах.

У статті доведено, що представники лейбористської партії та консервативної партій мали схожі погляди на делегування частини суверенних прав своєї держави на наднаціональний рівень, чого потребувала повноцінна участь у процесі інтеграції. Аналіз парламентських дебатів 1950-х рр. засвідчує, що незважаючи на подібність поглядів на євроінтеграцію, консерватори, які перебували в опозиції на той час, критикували лейбористів за самоусунення від європейських процесів, які могли позбавити Британію вигідних умов на світовому ринку вугілля та металу. Після приходу до влади консервативного уряду у 1951 р. ситуація змінилася на протилежну. Вже лейбористи критикували консерваторів за слабку європейську політику і запропонували програму асоційованого співробітництва з європейськими країнами в європейських утвореннях. Однак, обидві парламентські партії у 1945 – початку 1950-х років проявляли практичний інтерес лише до парламентської співпраці в межах Європейського об'єднання вугілля та сталі та Ради Європи.

Ключові слова: *Велика Британія, європейський інтеграційний процес, Європейське об'єднання вугілля та сталі, Рада Європи, В. Черчілль.*

Постановка проблеми. Історія відносин Великобританії та Європейського Союзу нагадує маятник годинника, якій коливається з визначеною амплітудою. Починаючи від підтримки ідеї об'єднаної Європи і до виходу з неї Велика Британія мала свою «особливу» позицію щодо форм, темпів, напрямків інтеграції та свого місця в цих процесах.

Актуальність цього дослідження зумовлена більш глибоким розумінням позиції Великобританії в умовах започаткування процесів європейської інтеграції. Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 р. засвідчив, що Великобританія швидко мобілізувалася та надала допомогу Україні для відбиття нападу, не очікуючи рішень Європейського Союзу. Для кращого розуміння сучасної зовнішньої політики Британії слід більш детально вивчити її шлях у об'єднану Європу та особливо передумови включення держави в європейські інтеграційні процеси.

© Мартинчук І. І., Михальчук Р. Ю., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класичними працями українських дослідників з історії європейської інтеграції можна вважати доробки Копійки В. В. та Шинкаренко Т. І. [3, 4]. Вивченням зовнішньої політики Британії загалом та її участі у інтеграційних процесах займалися такі дослідники як А. Грубінко, Н. Яковенко, Т. Кандуба [1, 2]. Побіжно про цей період згадує у своїй статті М. Русанова [6]. П.Присяжний провів аналіз діяльності державного пропагандиста США Джорджа М. Кріла щодо державного економічного і культурного облаштування європейського континенту після Другої світової війни [5].

Фундаментальне дослідження процесів зародження європейської інтеграції належить політологу Е. Гаасу, який аналізує початковий період інтеграції, пояснює «ефект переливання» як ключове поняття теорії неофункціоналізму [13]. Кроусон Н. у своїй праці «Британія та Європа» пояснює британське розуміння слова «Європа» [10]. Д. Гоуленд у праці «Велика Британія та ЄС: від початків до Брекзиту і далі» детально розглядає період 1945–1972 рр. та пояснює причини прохолодного ставлення Британії до ідеї європейської інтеграції [12].

Джерелами для написання статті стали промови та виступи В. Черчілля [16–19] та стенограми парламентських дебатів Палати громад щодо участі Великобританії у європейських інтеграційних процесах [11, 14].

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати внутрішньополітичні дебати у Великій Британії щодо процесу створення об'єднаної європейської спільноти та визначити рівень участі/неучасті Британії в інтеграційних процесах.

Методологічною основою дослідження стали методи аналізу, синтезу та узагальнення. З метою повного доведення гіпотези, яка дає відповідь на питання про характер внутрішньополітичних процесів у Великобританії та їх вплив на участь країни в процесах європейського об'єднання застосовано порівняльно-історичний, хронологічний та системний методи.

Виклад основного матеріалу. Ідея інтеграції європейських держав в єдиний економічний та політичний організм обговорювалася після Першої світової війни. Європа, яка пережила Велику війну, масштабну та руйнівну, була захоплена пацифістськими настроями та ідеями мирного співіснування в єдиному просторі. Однак, події розгорталися в іншому напрямку, зростання комуністичної загрози, поява фашизму, а згодом найбільш людиноненависницького нацистського режиму в Німеччині поставили хрест на тендітних паростках порозуміння між європейцями.

Друга світова війна закінчилася поразкою Німеччини та її розчленуванням на дві антагоністичні частини – демократичну західну ФРН та тоталітарну східну НДР. В умовах «холодної війни» та загрози з боку совєтської імперії ідея інтеграції європейських держав набула практичного виміру. Основою об'єднання стало франко-німецьке примирення. Інтереси Британії в Європі не змінилися – вона прагнула зберегти рівновагу сил, однак в умовах зростаючого протистояння це було зробити складно. Європейські держави були об'єднані спільними проблемами відбудови, прийняття допомоги від США за «планом Маршалла» та необхідністю спільно протистояти СРСР.

Кроусон Н. зазначає, що слово «Європа» у британському розумінні взаємозамінне зі словом «континентальний» для позначення географічної області через Ла-Манш, яка не включає Британію. Це відчуття європейської, або континентальної відмінності від Британії може використовуватися як позитивно, так і негативно, але зрештою завжди використовується для позначення відмінності [10, с. 13].

Саме британець В. Черчилль у своїй промові в м. Фултон (США) закликав спільноту демократичних держав до об'єднання перед загрозою комунізму, означив поділ Європи «залізною завісою» та наголосив на необхідності відродження сильної Франції [17]. В ще одній промові, у Цюриху екс-прем'єр-міністр Британії закликав до створення Сполучених Штатів Європи, які об'єднають західноєвропейські країни [19]. Він наголосив, що потрібно «позбавити Німеччину можливості переозброїтися та розпочати нову агресивну війну. На цьому відплата має закінчитися». Першим кроком у створенні європейської родини Черчилль назвав партнерство Франції та Німеччини: «Відродження Європи неможливе без духовно великої Франції та духовно великої Німеччини» [19]. Малим націям він відводив таке ж місце, як і великим. Черчилль стверджував про вузьке вікно можливості створити новий європейський організм, яке відкрите доти, доки ядерна зброя є лише у США. Однак, він передбачав, що досить швидко таку зброю будуть мати й інші країни. Першим практичним кроком до створення Сполучених Штатів Європи Черчилль назвав створення Ради Європи. Велика Британія, США та Радянська Росія (Черчилль ще мав сподівання на мирні наміри СРСР) повинні «бути друзями та спонсорами нової Європи» [19].

31 березня 1949 р. В. Черчилль мав промову у Массачусетському технологічному інституті у Бостоні, в які він згадав Берлінську кризу, описав велику роль американських та британських ВПС у її розв'язанні та недопущенні голоду в західному Берліні. І тоді ж наголосив, що «відродження та об'єднання Європи неможливо досягти без щирої та вільної допомоги німецького народу» [16]. Комунізм, він визначив як основний чинник згуртування вільних націй: «… ніколи не могли б згуртуватися, якби не жорсткий зовнішній тиск, якому вони піддаються» [16].

У серпні 1949 р. В. Черчилль виступив у Страсбурзі на першій Асамблеї Ради Європи та наголосив, що утворена організація є європейським підрозділом ООН, дорадчою організацією, яка має право обговорювати всі питання окрім оборони. Рада Європи не мала виконавчої влади, і на думку Черчилля не могла й претендувати на неї. Особливу увагу він звернув на права людини та ідею створення Європейського суду, який зміг би розглядати випадки порушення прав людини у дванадцятьох країнах Європи. Черчилль згадав про європейські країни, які опинилися за залізною завісою і які повинні мати право також колись стати частиною об'єднаної Європи. Ці країни обмежувалися на сході лінією Керзона. Щодо Німеччини, Черчилль зазначив, що «Об'єднана Європа не може існувати без допомоги та сили Німеччини» [18]. Оскільки засідання Асамблеї Ради Європи відбувалося, коли ще не відомі були результати виборів у Німеччині, Черчилль вимагав гарантій, що буде скликана позачергова сесія Асамблеї, на якій до Ради Європи зможе доєднатися Німеччина, адже «цей рік дорогоцінний, щоб його втратити. Якщо його втратити, то це може бути втрата назавжди» [18]. Таким чином, В. Черчилль фактично став одним з натхненників об'єднаної Європи.

Позиція США щодо ідеї створення об'єднаної Європи яскраво продемонстрована у статті американського пропагандиста Джорджа Кріла «Сполучені Штати Європи». Цю статтю детально аналізує Присяжний П. Він наголошує, що думки озвучені журналістом відображали позицію США щодо створення Об'єднаних штатів Європи: «Британія, увійшовши в СШЄ, була би впевнена, що Європу не завойовуватиме Німеччина чи Росія» [5, с. 206].

Внутрішня розстановка сил в правлячих партіях щодо ідеї об'єднаної Європи була достатньо різною: від відвертого скептицизму до підтримки такої ідеї, однак з урахуванням особливого становища Великобританії. Такий «політичний егоїзм» британців пояснювався простим прагматизмом в економічній та соціальній сфері. Політики не хотіли брати на себе зайві зобов'язання, але ж і не хотіли втратити вигоди від інтеграційних процесів. Особливо це стосується періоду, коли ідея інтеграції перейшла у практичну площину і розпочалися переговори про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). Сектор, який обрали першим для об'єднання європейські політики, був досить важливим і для економіки Британії.

Гаас Е. вважає, що членство Великобританії в ЄОВС чи іншій наднаціональній системі ніколи не розглядалося партіями як реальна перспектива [13, с. 159]. Однак, на його думку, саме плани переходу до «спільного ринку» змусили британських політиків переосмислити свої підходи до інтеграції.

У 1950 р. правляча Лейбористська партія публікує брошуру «Європейська єдність», в якій наголошує, що тісна економічна співпраця з Європою буде зайвою, що Британія ніколи не пожертвує своїм суверенним правом планувати власну економіку. Згадувалися й соціальні гарантії, які можуть бути поставлені під сумнів, адже в федеративній Європі соціалісти в меншості. Лейбористи роблять висновок, що найкращим буде залишитися на рівні міжурядової співпраці. В. Черчілль оцінив програму лейбористів досить негативно: «британські соціалісти... проти приєднання до будь-якої європейської системи, в якій не домінують люди з їхньої ж нірки, інші соціалісти». Він пригадав слова одного з лідерів лейбористів Далтона, який сказав що «якщо Сполучені Штати Європи справді мають досягти успіху та принести користь своїм народам, вони можуть досягти повного успіху лише тоді, коли всі країни Західної Європи зобов'яжуться, як наші виборці зобов'язалися у 1945 році, вірити в те, що соціалізм – це надія всіх нас». Саме цю ідею виражає та повторює документ «Європейська єдність» [14, с. 2144].

Парламентські дебати на засіданні палати громад 27 червня 1950 р., присвячені обговоренню згаданої брошури, свідчать, що політики дуже добре розуміли необхідність об'єднання Європи. Так, М. Едельман, депутат від Ковентрі, нагадав, що навіть лідер опозиції В. Черчілль мав таку саму позицію, що й британський уряд щодо майбутньої політичної структури Європи: «… ми можемо так само добре подивитися, як виглядає дівчина, перш ніж одружуватися з нею» [14, с. 2106].

Р. Бутбі, депутат від Абердиншира, нагадав про власні зусилля домовитися Німеччиною в минулому. Він розповів, що мав зустрічі з німецькими

промисловцями у 1928 р. й отримав наступну пропозицію: «Ці промисловці, включаючи Фріца Тіссена, виклали мені план створення європейського консорціуму з вугілля, заліза та сталі під керівництвом Великої Британії. Вони сказали, що в сучасному світі це має бути під політичним контролем, і тому до проблеми потрібно підходити на політичному рівні. Вони також сказали, що це єдина надія уникнути Другої світової війни». Депутат робить висновок, що самоусунення британських промисловців від діалогу з європейцями стало однією з причин Другої світової війни, а він сам випередив ідею Шумана на 22 роки. [14, с. 2114–2115]. Депутат продовжив: «Я вважаю, що на … комуністичний виклик є лише одна відповідь – я завжди в це вірив – і це всеохопний демократичний союз, заснований на хартії прав людини, достатньо сильний, щоб протистояти агресії ззовні чи зсередини» [14. с. 2116].

Р. Маккей, депутат від Редінга, ставлячи питання «чи може країна з 50 мільйонами людей у другій половині XX ст. вижити самостійно без повної економічної інтеграції з іншими країнами Західної Європи?» сам дає відповідь, що «відповідь така: ми не можемо». Він рішуче закликав до «тіснішої економічної інтеграції Західної Європи з Великою Британією» [14, с. 2123].

В. Черчілль апелював до традиційної британської зовнішньої політики рівноваги сил на континенті: «Відсутність Британії порушує баланс Європи. Я повністю підтримую примирення між Францією та Німеччиною та повернення Німеччини до європейської родини, але це означає, що Британія та Франція повинні здебільшого діяти разом, щоб мати змогу мати рівноправні стосунки з Німеччиною, яка набагато сильніша за Францію окремо. Без Британії у вугільній та сталеливарній галузі Західної Європи буде домінувати Німеччина, яка стане найпотужнішим її членом» [14, с. 2153].

Тобто, опозиційні консерватори, хоча здебільшого поділяли погляди лейбористів на питання економічного суверенітету, однак критикували урядовців за самоусунення від вироблення договору про ЄОВС, що в подальшому могло ізолювати Британію у цій важливій сфері виробництва. Така партійна позиція призводить до відмови від участі в ЄОВС у 1950 р. [9].

Британські промисловці вважали своє становище більш вигідним, у порівняні з європейцями. Галузь отримала друге дихання з процесами денаціоналізації, мала нижчі витрати на виробництво, орієнтувалася на ринки країн Британської співдружності. Тому великої зацікавленості у тісних стосунках з континентом виробники вугілля та сталі не проявляли аж до 1954 р., коли розпочався економічний спад і постала загроза виробництва. На адресу британських виробників полетіли звинувачення у демпінгу цін на ринку. Британська федерація чорної металургії заявила, що зацікавлена в узгоджені тарифної та експортної політики.

У грудні 1953 р. Ж. Монне запропонував британцям укласти угоду про асоціацію з ЄОВС, яка вже не викликала значних дебатів у парламенті. Обговорювалися лише окремі її складові, такі як широкий дипломатичний імунітет представників ЄОВС в Британії, роль профспілок та ін. Офіційно угоду про асоціацію було підписано 21 грудня 1954 р. у Лондоні. Документ набув чинності у вересні 1955 р., після його ратифікації країнами членами ЄОВС та Британією. Зміст угоди, яка стала першим такого типу документом свідчить, що замість зобов'язань щодо ринку вугілля та сталі Британія отримала можливість отримувати інформацію та проводити взаємні консультації в межах постійної Ради асоціації. Однак, металурги залишалися розчарованими, оскільки в угоді не було чітких економічних чи комерційних пунктів. Єдиним суттєвим кроком стала згода Великобританії на взаємне зниження деяких митних тарифів на залізо і сталь [8]. Бажання британців зберегти свободу дій та отримати максимальну вигоду від асоціації було реалізовано в повній мірі.

1 листопада 1956 р. Було проведено опитування в межах Федерації британської промисловості щодо участі країни в проекті спільного ринку. Представники галузі чорної металургії були серед прихильників створення зони вільної торгівлі [13, с. 212].

Гаас Е. пояснює зміну позицій промисловців до асоціації суспільно-політичними чинниками: «Національна вугільна рада прагнула лише сформувати сприятливу громадську думку на континенті й привернути увагу до зростаючого дефіциту палива у Великій Британії, аби таким чином підготувати ґрунт для майбутнього рішення про скорочення експорту вугілля. Інші свідчення вказують на те, що вона щиро зацікавлена у вивченні досвіду та проблем Люксембургу й прагне підтримувати з ним якнайкращі відносини з громадськістю; саме тому, заради політичної злагоди, вона відмовляється від наміру зменшити обсяги постачання вугілля на континент» [13, с. 210–211]. Автор наголошує, що у середині 1950-х рр.. британські промисловці не намагалися вникнути у структурні зміни вугледобувної промисловості ЄОВС, щодо необхідності поступової адаптації

вугільної галузі до викликів, пов'язаних із появою нетрадиційних джерел енергії, зростанням витрат і дефіцитом робочої сили, шляхом впровадження наднаціональної планової енергетичної політики, що передбачає субсидії ЄОВС, централізоване планування інвестицій та високий рівень тарифного захисту від третіх країн [13, с. 211].

Очевидні успіхи ЄОВС змінили позиції британських партій. Консерватори в особі Г. Макміллана та ліберали у особі К. Девіса сходилися на думці, що зв'язки з країнами співдружності мають залишатися пріоритетними, але не повинні виключати співпрацю з ЄОВС. Таким змінам посприяв й оприлюднений план створення спільного ринку за участі країн ЄОВС. Обидві партії висловлювали побоювання щодо економічної ізоляції. Складалося враження, що Британія використовувала угоду про асоціацію без повноправного членства як засіб встановлення контролю, особливо щодо планів ЄОВС в атомній сфері та створені зони вільної торгівлі. Однак, Гаас Е. заперечує таке спрощене тлумачення тодішніх відносин ЄОВС та Британії наголошуючи, що відбувся «ефект переливання» [13, с. 314]. Політолог пояснює «ефект переливання» як ключове поняття теорії неофункціоналізму – інтеграція в одному секторі економіки неминуче призведе до потреби в інтеграції суміжних секторів. Хоча британці не виявляли ентузіазму щодо наднаціональних структур, однак приклад успішної економічної інтеграції спонукав їх до пошуку відкритих шляхів використання новітніх технологій, особливо у галузі ядерної енергетики. Випробуваний механізм асоціації здавався британцям на той час найбільш прийнятним для стосунків з країнами «шістки». Ще одним важливим чинником уникнення ізоляції стали зміни у стосунках з країнами співдружності. The Economist починаючи з 1954 р. неодноразово публікував статті присвячені цим питанням і наголошував, що «економічне майбутнє Великої Британії неминуче пов'язане з континентальною Європою, а не зі «Співдружністю націй». Газета The Times під час переговорів щодо договору про створення «спільного ринку» зазначала, що для Британії краще мати асоційовані відносини з об'єднаною Європою, ніж залишатися в ізоляції – з огляду на ймовірне зростання економічного націоналізму з боку країн стерлінгової зони [13, с. 315]. Тобто наголос робився саме на необхідності уникнення ізоляції Британії від інтеграційних процесів на континенті. Разом з тим прийшло усвідомлення, що наднаціональна інтеграція прийшла надовго. Консерватори та ліберали зійшлися на думці, що Британія не може самоусунутися від процесів створення ЄЕС. Г. Макміллан запропонував таку форму асоціації, яка б задовольнила британців – скасування торгівельних бар'єрів з Європою дозволило б Британії брати участь у спільному ринку (за винятком аграрної галузі), а відмова від застосування спільного митного тарифу щодо третіх країн дозволила б зберегти систему імперських преференцій. Прем'єр-міністр заявив, що Британія не може залишатися осторонь ЄЕС, або спричинити його крах, отже залишається лише асоціація на певних умовах. Г. Макміллан нагадав про двох великих конкурентів Європи – США та Радянську Росію, які на його думку будуть домінувати у світовій торгівлі у другій половині XX ст. «Балканізована» Європа, розділена низкою тарифних сіток не зможе конкурувати з цими гігантами, що тільки підтверджує необхідність включення Британії в загальноєвропейський інтеграційний процес, але на своїх особливих умовах [11]. Г. Макміллан нагадав, що В.Черчилль у 1950 р. виступав за участь Британії у переговорах про створення ЄОВС: «Консервативна та Ліберальна партії без вагань заявляють, що ми готові розглянути, а якщо нас переконають, то й прийняти скасування національного суверенітету, за умови, що нас влаштовують умови та гарантії. Ні, я піду далі і скажу, що заради світової організації ми навіть ризикували та йшли на жертви. Ми боролися одні проти тиранії цілий рік, не виключно з національних мотивів» [14, с. 2159].

Гаас Е. пояснює зміну риторики консерваторів та лейбористів тим, що подібна поведінка коаліційних та урядових партій притаманна більшості європейських країн: «інтерес до наднаціональних структур, як правило, зростає, коли партія перебуває в опозиції. Не маючи змоги суттєво впливати на політику всередині країни, вона отримує додатковий майданчик, з якого можна вести легітимну й авторитетну критику національного уряду» [13, с. 445].

Грубінко А. доводить тезу, що США вважали Великобританію найбільш надійним союзником в Європі та були зацікавлені в участі останньої в європейських інтеграційних процесах. Це зіграло суттєву роль у поступовій зміні позиції британців щодо участі в європейській інтеграції [1, с. 80].

Висновки. Таки чином, проаналізувавши внутрішньополітичні дебати у Великій Британії щодо процесу створення об'єднаної європейської спільноти ми можемо зробити наступні висновки. По-перше, британські політики розглядали участь / неучасть Британії в інтеграційних

процесах здебільшого з позицій економічного прагматизму. По-друге, ідея створення європейського утворення, з передачею національних повноважень на надціональний рівень розглядалася як загроза суверенітету. По-третє, позиція правлячих партій щодо участі Великої Британії у євроінтеграції була схожою. Зокрема, опозиційна консервативна партія критикувала урядову лейбористську за самоусунення від вироблення договору про ЄОВС. Однак, з поверненням до влади консерватори теж не поспішали інтенсивно включатися в інтеграційні процеси, за що отримували критику від опозиціонерів. Така риторика пояснюється тим, що наднаціональні структури дають додаткову можливість опозиціонерам для критики урядовців.

Отже, участь/неучасть Великої Британії в європейських інтеграційних процесах в другій половині 1940-х – початку 1950-х рр. продиктована схожою політикою правлячих партій, які керувалися інтересами британських промисловців та традиційними поглядами на співпрацю з країнами Європи та членами «Британської співдружності націй».

Інформація про використання штучного інтелекту. При написанні статті було використано пошукувач Google в режимі ШІ для пошуку джерел та праць вітчизняних та зарубіжних дослідників внутрішньополітичних процесів у Великобританії в 1945 – поч. 1950-х рр. Для опрацювання матеріалів засідань Палати громад та угод Великобританії з європейською спільнотою використано Google перекладач.

Список літератури:

1. Грубінко А. Вплив атлантизму на участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції (1940–1980-ті роки). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 2015. № 44. Т 2. С. 79–83. https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/967b4e9d-1a3a-4833-a61a-ff1bd24c3596/content

2. Грубінко А. Участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції: між атлантизмом та європеїзмом. *Європейські історичні студії*. 2017. № 22. С. 7–17. http://eustudies.history.knu.ua/uk/andrij-grubinko-uchast-velykoyi-bryta/

3. Копійка В. В. Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування та етапи становлення. Навч. посіб. за ред. Губерського Л. В. К. ЮРЕ, 2001. 446 с.

4. Копійка, В. В., Шинкаренко, Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування. Навч. посіб. за ред. Губерського Л. В. Київ: Знання, 2009. 715 с.

5. Присяжний П. Пропаганда ідеї Сполучених Штатів Європи: мета та шляхи їх реалізації. *Теле- та радіожурналістика*. 2020. № 19. С. 201–208. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/trj.2020.19.2966

6. Русанова М.І. Об'єднана Європа або атлантизм: вибір сучасної ідентифікації Великої Британії. *Гілея*. 2012. № 62. С. 666–671.

7. Яковенко Н. Л. Велика Британія в міжнародних організаціях. Навч. посіб. К. : Київський університет, 2011. 400 с.

8. Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Governments of the States Members of the European Coal and Steel Community concerning Commercial Relations Luxembourg, November 25, 1957 https://treaties.fcdo.gov.uk/data/Library2/pdf/1959-TS0026.pdf

9. Christopher Lord. Lessons from the Past? The 1954 Association Agreement between the UK and the European Coal and Steel Community. Cambridge University Press. 2023. https://doi.org/10.1017/9781788213141.003

10. Crowson N. J. Britain and Europe A political history since 1918. Routledge, 2010. 224 p.

11. European trade policy. HC Deb 26 November 1956 vol. 561. Statement in the House of Commons, November 26, 1956. Weekly Hw: sard, ria. 372. https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1956/nov/26/european-trade-policy

12. Gowland D. Britain and the European Union. From beginnings to Brexit and Beyond. Routledge, 2026. 422 p.

13. Haas E. The Uniting Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950–1957 / E. Haas. – Stanford CA : Stanford University Press. – 1968. – 2nd Ed. – P. 62-74, 315-317. https://www.europarl.europa.eu/100books/file/EN-H-BW-0038-The-uniting-of-Europe.pdf

14. SCHUMAN PLAN. HC Deb 27 June 1950 vol 476 cc2104-59 https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1950/jun/27/schuman-plan

15. Statute of the Council of Europe https://rm.coe.int/1680306052

16. Winston Churchill MIT Mid-Century Convocation. https://www.nationalchurchillmuseum.org/mit-mid-century-convocation.html

17. Winston Churchill Sinews of Peace (Iron Curtain Speech. https://www.nationalchurchillmuseum.org/sinews-of-peace-iron-curtain-speech.html

18. Winston Churchill The Council of Europe, 1949. https://www.nationalchurchillmuseum.org/the-council-of-europe.html

19. Winston Churchill: Speech to the Academic Youth University of Zurich. https://www.churchill-in-zurich.ch/site/assets/files/1807/rede_winston_churchill_englisch.pdf

Martynchuk I. I., Mykhalchuk R. Yu. DOMESTIC POLITICAL DEBATES IN GREAT BRITAIN FROM 1945 TO THE EARLY 1950S REGARDING EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

This article attempts to analyze the domestic political debates in Great Britain regarding European integration. After World War II, the idea of European integration re-emerged with renewed vigor. The communist threat and the onset of the Cold War accelerated integration processes and mitigated the tensions between the major European rivals – France and Germany. Great Britain, represented by Winston Churchill, assumed the role of a driving force behind European integration; however, partisan disagreements between Conservatives and Labour regarding the forms, methods, and pace of unification left the country outside the processes of European integration. Politicians engaged in debates regarding Britain's interests across three dimensions: the European, the Atlantic, and the Commonwealth. In the immediate post-war years, Commonwealth interests took precedence; however, the rise of independence-seeking tendencies within that intergovernmental grouping, combined with the success of the European Coal and Steel Community, compelled British government elites to reconsider their stance on participation in integration processes.

Representatives of the Labour and Conservative parties held similar views regarding the delegation of some of their state's sovereign rights to the supranational level-a step required for full participation in the integration process.

An analysis of parliamentary debates from the 1950s reveals that, despite sharing similar views on European integration, the Conservatives – who were in opposition at the time-criticized the Labour Party for withdrawing from European processes that could have deprived Britain of advantageous terms in the global coal and steel markets. The situation reversed after the Conservative government came to power in 1951. It was then the Labour Party that criticized the Conservatives for a weak European policy, proposing a program of associate cooperation with European countries within European institutions. However, throughout the period from 1945 to the early 1950s, both parliamentary parties showed a practical interest only in parliamentary cooperation within the framework of the European Coal and Steel Community and the Council of Europe.

Keywords: *Great Britain, European integration process, European Coal and Steel Community, Council of Europe, W. Churchill.*

Дата першого надходження статті до видання: 03.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.10.2026